

*Mali grad na brijegu**

Hans-Martin Sass

sasshm@aol.com

U odnosu na brijeg grad je zaista malen kao što je to kap u odnosu na vjedro. No to je jedini grad na brijegu i ljudi su ponosni na njega, a također i na brijeg te na njihovo veliko bogatstvo. To bogatstvo vide u dostojanstvu građanki i građana, njihove kulture i načina kako postupaju jedni s drugima, sa svojim vrijednostima i s brijegom od kojega žive.

Sloboda i sigurnost građana iznad svega im je važna. Uzajamno si pomažu, a prije svega mladoj generaciji da se odgovorno ponaša, da poštuje »ostale« pa i onda kad ne dijeli njihova mišljenja ili apsolutne vrijednosti. Zaziru od laži, krađe, ubijanja, nepravde, egoizma, arogancije i netolerantnosti. Laži, krađe i umorstva se kažnjavaju čak i tada kad lopovi i ubojice navode da su postupili u ime Božje ili iz nekog višeg razloga. Uostalom svi ne vjeruju u Boga, ali misle, ako postoji Bog, da bi on zabranio ubijanje, krađu i laganje. To se o »Svemogućem i Milosrdnom« govori također u židovskim, kršćanskim i muslimanskim kućama i ulicama. Tko vjeruje u Boga, svjestan je i sotonine moći. No svi znaju o zlu u čovjeku i o zlim ljudima pa osjećaju obvezu to suzbijati. Groze se netolerantnosti i arogancije te pokušavaju, osluškujući i argumentirajući, stvarati kulturu komunikacije i suradnje temeljene na povjerenju. Nekako se orijentiraju na bioetičkom imperativu: »Poštuj svako živo biće u načelu kao svrhu samu u sebi i odnosi se prema njemu po mogućnosti kao takvom.«

Oni misle da se ljudsko dostojanstvo sastoji prije svega u dostojanstvu prava i obveze na individualno odlučivanje prema vrijednostima i drže da je nepovredivo dostojanstvo prava svakog čovjeka na religijska i filozofska uvjerenja. Zato prije svega poštuju dostojanstvo individualne odluke po savjesti i ne prigovaraju jedni drugima zbog nemoralna ili nekulture ako donose drukčije moralne i kulturalne sudove nego njihovi bližnji. Komunikacija i suradnja, ali i kompetencija i konkurencija su za njih temelj kulture i odgajanja odgovornosti i suosjećanja s ljudskim bićima i stvorenjima. Čak ako i ne žele sami prihvatiti uvjerenja sugrađana ili ih drže besmislenima, čine sve da ti sugrađani ne budu

* Dodatak uz Hans-Martin Sass, *Menschenwürde, transkulturell oder kulturellrelativ?*, Interdisziplinäres Symposium Menschenleben – Menschenwürde, Bochum, 2.-3. studenog 2001.

prisiljeni na nešto protiv svojeg uvjerenja. Živežne namirnice su, primjerice, tako označene da se može vidjeti jesu li košer, vegetarijanske ili iz ekološkog uzgoja. Nitko nije prisiljen uzimati lijekove, pobaciti nerođen život, donirati ili primiti organe, preuzimati poslove ako oni proturječe vlastitim vrijednostima. Ukoliko se savjest drugih izlaže pritisku ili se prezire, svi se vrlo ljute, jer uviđaju da su ugroženi temelji malenoga grada i dostojanstvo svih njegovih građana.

Sloboda i sigurnost savjesti i kulture isto su tako za njih važne kao i politička i gospodarska sigurnost i sloboda. Osim ispitivanjem tehnologije istraživači se također bave i ispitivanjem posljedica što ih imaju teorija i zakon. Oni poštuju brijeg i njegov okoliš, koji kultiviraju na načelu održivog razvitka. U pravilu zakoni imaju odredbu o tome kada neki zakon istječe, ukoliko se izričito ne produžuje ili ne mijenja. Mnogi zakoni imaju klauzulu savjesti koja građanima dopušta, ukoliko je to moguće bez štete za druge, ishoditi iznimku u pojedinačnom slučaju. To se naravno ne odnosi na zakone u slučaju ubojstva, otimačine i laži kao ni na porezne zakone ili zakone u prometu.

Pogled na arhitekturu kuća najjasnije pokazuje kulturalnu i etičku konstrukciju grada. Iako su različite, kuće su građene prema jednakim pravilima izgradnje: na najdonjim katovima su ujednačene, a na najgornjim su drukčije jedne od drugih kao što je to bogatstvo zajedničke kulture. U spojenim prizemljima riječ je o sigurnosti stanovnika i cijeloga grada od gladi, ubojstva, mučenja, o solidarnosti sa siromašnima i onima koji ne mogu sami sebi pomoći.

No nacrti i predmeti na gornjim katovima pokazuju bogatstvo različitih vrijednosti svojih vlasnika. U nekoj se kući žestoko raspravlja o tome imaju li ljudski zametci vlastita moralna ili čak juridička prava ili su samo tek »pars viscerum matris«, dio majčina tijela i dostojanstva neke trudnice. U drugoj se kući diskutira smiju li kod bolesti religijski zakoni o postu biti prekršeni zbog »pekuah nefesh« u interesu života kao Božjeg dara. Stoljetna rasprava o tome smije li smrtno bolesna osoba, koja se nada životu nakon smrti, zamoliti za čašu otrova, opet se stišala; umjesto toga vrlo se odrešito zahtijeva da na kraju liječnici omoguće pristojno ublažavanje boli pa da tako rasprava o eutanaziji postane suvišna.

Na najgornjim se katovima najglasnije i najžešće raspravlja o vrlo složenim pitanjima kao što su ova: Je li Bog jedna osoba u trojici ili su trojica u jednome? Je li jedan glavni prorok ili pak jedan Božji predstavnik na zemlji? Imaju li ljudske zigote, koje su bile odbačene ili nisu iznesene, dušu pa tako čine nešto više od polovice uskrsnulih u raju? Ima li seobe duša? Imaju li biljke i životinje dušu? Moram li uopće vjerovati u neku višu moć da bih bio pošten čovjek i građanin? Takve rasprave traju već dugo vremena i neće nikada prestati; one su na svoj način veliko bogatstvo ovog malenog grada. U nekim se kućama ekscentrično sučeljavanje razumijeva, a u »drugima« ne, pa se djelomično drži apsurdnim ili glupim. Ostali misle da je ovdje riječ o predmetima čija je istina »Božja tajna« pa zato zahtijevaju više skromnosti nego želje da se bude u pravu. No sve će se učiniti da bi se onima koji raspravljaju osiguralo pravo na uvjerenje, govor, raspravu i neslaganje.

Također se zna i cijeni da ti predmeti s najgornjih katova utječu na aktivnosti nižih katova, a to se drži ispravnim. No ne prihvaća se da se temelji zajedničkih donjih katova, trgovci, ulice i infrastruktura ugrožavaju indoktrinacijom i tutorstvom ili da se pojedina domaćinstva isključuju iz zajednice građanki i građana ili pak da ovu zajednicu aktivno ugrožavaju. Kome ne odgovaraju kućna pravila i običaji, taj se slobodno može iseliti i negdje drugdje unajmiti stan. No vrijedi kao samo po sebi razumljivo da se ondje gdje se stanuje poštuju kućna i gostinska pravila.

Imena ulica i trgova podsjećaju građane na zajedničku povijest i korijene gradske kulture. Jedan je trg posvećen žrtvama umorstava, nasilja i terorizma, ubijenim i spaljenim građankama i građanima gradova Jerihon i Ai, Nanking i Dresden, Cuernavaca i Srebrenica žrtvama bezbrojnih pogroma Židova, mučenima i spaljenima od strane takozvane svete inkvizicije, žrtvama globalnog kriminala takozvanoga Svjetskog trgovinskog centra (*World Trade Center*), međusobnim surovim klanjima i mučenjima muslimana u 21. stoljeću. Ostali trgovci i ulice podsjećaju na ropstvo, tlačenje žena i bližnjih druge boje kože, na mnoge oblike genocida, ali također i na velike ljudske uzore te na činjenicu da smo stvoreni zajedno sa životinjskim i biljnim svijetom. Brijeg, na kojem žive, vide svaki dan i cijene ga. Stanovnici se potpuno slažu sa shvaćanjem taoista da prozori i vrata imaju prednost pred dimenzijom prostora, ali da o slobodnim prostorima i njihovom uređenju ovisi može li se i kako u njima živjeti. Tako su oni izgradili svoj grad i tako pokušavaju održati svoje dostojanstvo i dostojanstvo svojega grada nasuprot nekulturi i nedoličnosti, ali i zato jer nikada nije bilo nekog drugog grada na brijegu niti će ga biti.

Pogovor

Usporedba o kapi iz vjedra stoji u proroka Izaije (40, 15). Ona je slika ljudskog i svakog drugog života u integriranom i interaktivnom stvorenju usred velikog međusobnog odnosa iz kojeg ljudi u malom gradu, kao bioetičku posljedicu, crpe svoju uzajamnu trpeljivost u svojim posebnim idejnim i kulturnim svojstvima, kao i želju za zajedničkim skladnim životom jednih s drugima, u prirodnom kultiviranom okolišu i društvu na načelu održivog razvitka.

Slika društvenoga ugovora odnosi se na ugovor iz Medine od 623. godine. Muhamedu je, poslije bijega iz Meke u Medinu 622. godine, uspjelo tamo za židove, kršćane i druge manje plemenske religije i animiste provesti da pod muslimanskom vladavinom opstoje kao višereligiozna zajednica u savezu.

Bioetički imperativ može i mora biti primijenjen i na ljudsku zajednicu i međusobno djelovanje čovjeka, prirode i kulture, a ne samo na pojedine životinje i biljke.

(s njem. prevela Ljiljana Matković – Vlašić)